

Cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc: Những biểu hiện của một cuộc Chiến tranh Lạnh mới

Nghiêm Tuấn Hùng*

Nhận ngày 16 tháng 5 năm 2024. Chấp nhận đăng ngày 12 tháng 9 năm 2024.

Tóm tắt: Sau khi Chiến tranh Lạnh kết thúc, Mỹ, Trung Quốc và Nga là ba chủ thể chi phối mạnh nhất đối với thế giới. Mỗi quan hệ chiến lược ba bên này cùng những kết nối phức tạp đưa thế giới trở lại thời kỳ cạnh tranh giữa các cường quốc. Trong nhiệm kỳ của tổng thống Joe Biden, Mỹ tiếp tục duy trì chính sách đối ngoại của mình dựa trên mạng lưới các liên minh toàn cầu bằng cách đưa ra ý tưởng về một “Đồng thuận Washington mới”, về mở rộng và củng cố Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO), về ảnh hưởng đối với Nhóm các nền Kinh tế lớn (G20), hay phân chia các quốc gia trên thế giới thành nhóm dân chủ và chuyên chế. Về phía các nước mới nổi, thách thức từ Trung Quốc, Nga cùng nhóm BRICS¹ tương đối rõ rệt, khi các nước này đang tận dụng những lợi thế so sánh riêng của họ. Việc hai nhóm có những động thái đối lập nhau dẫn tới hệ lụy là cuộc cạnh tranh chiến lược diễn ra trên phạm vi toàn cầu lẫn các khu vực trọng yếu như Trung Đông, Đông Âu và Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương².

Từ khóa: Cường quốc, cạnh tranh, chiến lược, Chiến tranh Lạnh mới.

Phân loại ngành: Chính trị học

Abstract: Since the end of Cold War, the United States, China and Russia have been the three most powerful actors in the world. This trilateral strategic relationship and other complex connections bring the world back to the era of competition between great powers. Under Joe Biden's presidency, the United States continues to maintain its foreign policy based on a network of global alliances by introducing the idea of "a new Washington Consensus", expanding and strengthening the North Atlantic Treaty Organization (NATO), putting influence on the G20, or dividing the world's countries into democratic and authoritarian groups. On the emerging countries side, the challenges from China, Russia and the BRICS group are relatively obvious, as those countries are making use of their own comparative advantages. The two groups' movement in two different directions leads to strategic competition globally and regionally, namely the Middle East, Eastern Europe and the Indo-Pacific.

Keywords: Great powers, competition, strategy, new Cold War.

Academic discipline: Political Science

1. Đặt vấn đề

Sự vận động của trật tự thế giới luôn chịu sự tác động từ chiến lược của các cường quốc. Mỹ, Trung Quốc và Nga đang là ba chủ thể chi phối mạnh nhất quan hệ quốc tế đương đại. Mỗi quan hệ chiến lược ba bên này cùng những kết nối phức tạp khác đưa thế giới trở lại

* Viện Kinh tế và Chính trị thế giới, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: tuanhung3110@gmail.com

¹ BRICS là một tổ chức quốc tế bao gồm 4 nước thành viên ban đầu là: Brazil, Nga, Ấn Độ, Trung Quốc. Sau đó, Nam Phi trở thành thành viên vào năm 2010. Từ năm 2024, nhóm kết nạp thêm Ai Cập, Ethiopia, Iran, Ả-rập Xê-út và Các Tiểu vương quốc Ả-rập Thống nhất.

² Bài viết này là sản phẩm của đề tài cấp bộ “Cục diện thế giới đến năm 2030, tầm nhìn đến giữa thế kỷ XXI và đối sách của Việt Nam” do TS. Đặng Xuân Thanh làm Chủ nhiệm, Văn phòng Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam là cơ quan chủ trì.

thời kỳ cạnh tranh giữa các cường quốc. Thông qua việc áp dụng cách tiếp cận về địa chính trị, chủ nghĩa Hiện thực trong quan hệ quốc tế, cùng phương pháp phân tích chính sách đối ngoại, bài viết phân tích những sự kiện cùng chuyên dịch chiến lược của các cường quốc như Mỹ, Trung Quốc, Nga trong năm 2023 và 2024, từ đó cho thấy thế giới đang quay trở lại thời kỳ cạnh tranh chiến lược giữa các cường quốc, và hệ quả là thế giới có dấu hiệu bị phân mảnh được mô tả như một cuộc Chiến tranh Lạnh mới.

2. Những nỗ lực cố kết của hai nhóm

2.1. Sự cố kết các liên minh, liên kết của Mỹ

Từ Harry Truman đến Barack Obama, mọi tổng thống Mỹ đều xây dựng chính sách đối ngoại của mình dựa trên mạng lưới các liên minh toàn cầu - đặc biệt là NATO và Hiệp ước an ninh Mỹ- Nhật. Khi trở thành tổng thống, Donald Trump đã phàn nào phá vỡ sự đồng thuận này - bằng cách coi các đồng minh chủ chốt như Đức (Edmonds, Gresh, Kertysova, Zevelev, & Zwack, 2020) và Nhật Bản (Sieg, 2019) như những kẻ ăn bám. Ở mỗi khu vực này, nước Mỹ hiện phải đối mặt với một kẻ thách thức. Ở châu Âu, kẻ thách thức đó là Nga; ở châu Á là Trung Quốc; ở Trung Đông đó là Iran. Nga đã tiến hành chiến dịch quân sự ở Ukraine. Trung Quốc đã xây dựng căn cứ quân sự trên Biển Đông và đe dọa Đài Loan. Iran cùng những lực lượng như: Hezbollah, Hamas và phiến quân Houthi ở Yemen để thách thức những đối tác của Mỹ trong khu vực. Đó là lý do khiến Mỹ củng cố lại các khối liên minh, liên kết chiến lược.

Thứ nhất, Mỹ cần một đồng thuận Washington mới. Vào cuối tháng 4/2023, Cố vấn An ninh Quốc gia Mỹ Jake Sullivan đã tiết lộ các hướng dẫn kinh tế toàn cầu mới mà chính quyền hiện tại sẽ theo đuổi trong thời gian còn lại và, nếu được đảm bảo, trong nhiệm kỳ tiếp theo (Sullivan, 2023). Theo đó, chính quyền của Joe Biden ủng hộ sự thay đổi căn bản trong chính sách thương mại và công nghiệp của đất nước, trên thực tế là “Đồng thuận Washington mới” (NWC). Từ “Washington” trong tên nhấn mạnh rằng dự án đã được chính phủ Mỹ thiết kế và thực hiện, trong khi “sự đồng thuận” truyền tải ý tưởng rằng các nước thân thiện có thể tham gia và hợp tác với các nhà hoạch định chính sách Mỹ.

“Đồng thuận Washington” mới khác với sự đồng thuận cũ ở ba khía cạnh chính. *Thứ nhất*, Washington không còn là Rome không có đối thủ trong thế giới ngày nay. Họ có sự cạnh tranh từ Bắc Kinh. Đó là sự đồng thuận chính trị của người Mỹ mà Donald Trump là người phát động. Ngôn ngữ của Joe Biden nhẹ nhàng hơn nhiều nhưng việc thực thi của ông lại nghiêm ngặt hơn. Chính sách của Biden là tinh thần Trump mang bộ mặt nạ nhân văn. *Thứ hai*, sự đồng thuận mới mang tính địa chính trị với các công cụ kinh tế, chẳng hạn như đưa chuỗi cung ứng về nước, ưu tiên khả năng phục hồi hơn là hiệu quả và chính sách công nghiệp. Nhưng những điều này phần lớn là nhằm mục đích an ninh quốc gia, tức là kiềm chế Trung Quốc. Sự đồng thuận cũ là một trò chơi có tổng dương; nếu một quốc gia trở nên giàu có hơn thì những quốc gia khác cũng vậy. Cái mới có tổng bằng 0; sự tăng trưởng của một quốc gia gây thiệt hại cho một quốc gia khác. Điểm khác biệt *thứ ba* là sự đồng thuận kém trực quan hơn so với những gì nó thay thế. Tinh thần làm được đã nhường chỗ cho một danh sách những việc không thể làm. Mỹ ngày nay không thể thực hiện các thỏa thuận thương mại, không thể đàm phán các quy tắc kỹ thuật số toàn cầu, không thể tuân thủ các phán quyết của WTO và không thể ủng hộ cải cách Bretton Woods.

Mỹ đã mất niềm tin vào chủ nghĩa đa phương về kinh tế nhưng đang cố gắng tạo ra một cuộc chơi mới và bộ luật chơi mới cho mình. Liệu sự đồng thuận mới có hiệu quả? Thử thách cuối cùng là liệu Trung Quốc có thể bị kiềm chế, can dự, cạnh tranh và dè dặt chấp nhận trật tự do Mỹ dẫn đầu hay không. Washington ngày nay tán thành tất cả những cách tiếp cận này, một số trong đó phức tạp hơn những cách tiếp cận khác. Bản thân Joe Biden

tập trung vào cạnh tranh hơn là dụ dỗ. Mục đích của ông không phải là tách khỏi Trung Quốc mà là tạo ra cái mà Jake Sullivan, cố vấn an ninh quốc gia Mỹ, gọi là “sân nhỏ” với “hàng rào cao” (Sullivan, 2023).

Thứ hai, việc mở rộng NATO và củng cố khối liên minh là bước đi tiếp theo. Tháng 7/2023, Hội nghị thượng đỉnh NATO ở Vilnius, Litva lại là một cuộc họp lịch sử khác đối với Estonia, Latvia và Litva. Sau nhiều năm đối mặt với tình thế tiến thoái lưỡng nan liên quan đến Nga, các đồng minh đã đồng ý củng cố các nhóm chiến đấu Hiện diện Tiên phong (eFP)³ được tăng cường của NATO (NATO, n.d.) và thiết lập các kế hoạch phòng thủ hoàn toàn mới. Một thỏa thuận đã đạt được trên con đường của Thụy Điển gia nhập NATO và Phần Lan được chào đón là thành viên thứ 31 của Liên minh. Tháng 8/2023, cuộc thảo luận giữa các nhà lãnh đạo Mỹ, Nhật Bản và Hàn Quốc tập trung vào các mối đe dọa ở Thái Bình Dương từ Trung Quốc và Triều Tiên (The White House, 2023), cho thấy Washington đang rất chú trọng vào “trò chơi lớn” về địa chính trị. Chỉ bằng cách duy trì vai trò lãnh đạo toàn cầu, Mỹ mới có thể đảm bảo cho công dân của mình một tương lai an toàn, mức sống cao, đồng đô la Mỹ mạnh làm đồng tiền dự trữ toàn cầu, thuế quan thương mại thấp và duy trì cấu trúc toàn cầu sau Thế chiến thứ hai. Tuy nhiên, để thành công, nỗ lực này phải có sự đồng lòng của lưỡng đảng. Trong khi Trung Quốc sẽ vẫn là đối thủ cạnh tranh ngang hàng số một của Mỹ, Mỹ phải đối mặt với nhiều thách thức ở châu Âu và các nơi khác.

Thứ ba, tại Hội nghị thượng đỉnh G20 được tổ chức dưới sự chủ trì của Ấn Độ vào ngày 9,10 tháng 9 năm 2023, “Hành lang kinh tế Ấn Độ - Trung Đông - châu Âu” (IMEC) được thông báo rằng sẽ được triển khai. Hành lang này nhằm mục đích kết nối Ấn Độ với Ả-rập Xê-út và sau đó với châu Âu, với mục tiêu tăng cường kết nối ngoại giao và thương mại trên toàn khu vực. Hành lang kinh tế Ấn Độ - Trung Đông - châu Âu (IMEC) có thể có ý nghĩa quan trọng về kinh tế và địa chính trị, như tạo điều kiện thuận lợi cho các tuyến thương mại, thúc đẩy hợp tác kinh tế và tăng cường quan hệ ngoại giao (Kumar, 2023). Về bản chất, IMEC hướng tới mục tiêu không chỉ là một hành lang kinh tế với sự kết nối lẫn nhau; nó cũng mong muốn trở thành một dự án liên lạc sử dụng đường ống vận chuyển hydro xanh, kết nối kỹ thuật số và cáp ngầm để truyền dữ liệu. Mỹ hy vọng IMEC sẽ hồi sinh quan hệ thông qua cải thiện kết nối ngoại giao và hội nhập kinh tế giữa châu Á, Vịnh Ả-rập và châu Âu (Deutsche Welle, 2023). Mục tiêu địa chính trị hàng đầu của Mỹ và châu Âu là cạnh tranh với các sáng kiến cơ sở hạ tầng toàn cầu của Trung Quốc, hạn chế các hoạt động chính trị của nước này và tái khẳng định ảnh hưởng của Mỹ ở châu Á vốn đang suy giảm. Ngoài ra, việc thiếu khả năng tiếp cận trực tiếp tới Trung Á đã hạn chế các lựa chọn của Ấn Độ. Do đó, thỏa thuận của Ấn Độ với Mỹ và các chủ thể phương Tây khác là một mục tiêu quan trọng về mặt chiến lược. Khi dự án phát triển, nó có tiềm năng thay đổi cuộc chơi địa chính trị, mang lại lợi ích cho các nước Đông Nam Á khi các đoạn phía đông và phía tây của hành lang được hoàn thành (Krishnan, 2023).

Thứ tư, phương Tây, đặc biệt là Mỹ đang đẩy mạnh quan điểm về cuộc chiến giữa chế độ dân chủ và chế độ chuyên chế. Tại Hội nghị thượng đỉnh dân chủ lần thứ hai của chính quyền Biden diễn ra 2023, Mỹ chia sẻ vị trí chủ trì với bốn nước đồng chủ trì: Hàn Quốc, Costa Rica, Zambia và Hà Lan (Center for Strategic and International Studies, 2023). Người ta có thể nói Tổng thống Joe Biden đã dân chủ hóa Hội nghị thượng đỉnh về dân chủ của mình.

³ NATO đã tăng cường sự hiện diện ở phần phía đông của Liên minh, với bốn nhóm chiến đấu đa quốc gia ở Estonia, Latvia, Litva và Ba Lan. Các nhóm chiến đấu này, do Vương quốc Anh, Canada, Đức và Mỹ dẫn đầu, có tính chất đa quốc gia và sẵn sàng chiến đấu, thể hiện sức mạnh của mối liên kết xuyên Đại Tây Dương. Sự hiện diện của họ cho thấy rõ ràng một cuộc tấn công vào một Đồng minh sẽ được coi là một cuộc tấn công vào toàn bộ Liên minh. Các nhóm chiến đấu của NATO là một phần của lực lượng tăng cường phòng thủ tập thể lớn nhất của NATO trong một thế hệ.

Sau khi vấp phải sự chỉ trích của quốc tế khi tổ chức hội nghị thượng đỉnh dân chủ đầu tiên vào năm 2021 rằng sáng kiến này mang tính cưỡng ép và do Mỹ thúc đẩy - đặc biệt là trước những thách thức nghiêm trọng của chính nước Mỹ trên mặt trận dân chủ - Nhà Trắng đã chuyển hướng và áp dụng hình thức đồng đẳng cai. Mục đích của Mỹ là gửi đi thông điệp rằng mặc dù nền dân chủ phải đối mặt với những thách thức trên toàn cầu, nhưng chính các nền dân chủ ở mọi khu vực trên thế giới cũng đang nêu gương về sự thịnh vượng, ổn định và đáp ứng nhu cầu của người dân. Thêm vào đó, thông điệp thứ hai: Mỹ, muốn thể hiện sự khiêm tốn và sẵn sàng học hỏi nhiều điều từ quá trình này như bất kỳ quốc gia nào trong số 120 quốc gia tham gia. Việc đưa các nước ở Nam bán cầu vào trong số các nước chủ trì là đặc biệt quan trọng vì nó nhấn mạnh sự liên quan của dân chủ đối với các nước phát triển và đang phát triển khi Costa Rica chủ trì các cuộc thảo luận về sự tham gia của thanh niên trong quản trị dân chủ.

Phát biểu của Tổng thống Joe Biden tại Hội nghị thượng đỉnh Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương tiếp tục nhấn mạnh vấn đề dân chủ (Biden, 2023). Ông bắt đầu với “sức mạnh biến đổi của tự do” ở các nước láng giềng vùng Baltic khi họ tuyên bố độc lập khỏi Liên Xô, thấp lên “ngọn lửa tự do”. Ông lập luận rằng việc mở rộng NATO và thúc đẩy dân chủ là một và giống nhau bởi vì liên minh này “bị ràng buộc bởi các giá trị dân chủ”. Tổng thống Biden tuyên bố, cuộc chiến ở Ukraine là cuộc chiến giữa liên minh các nền dân chủ và chế độ chuyên quyền của Nga, gây ra mối đe dọa “đối với các giá trị dân chủ mà chúng ta yêu quý, đối với chính sự tự do”. Tương tự như vậy, mối quan hệ đối tác Bộ tứ giữa Australia, Ấn Độ, Nhật Bản và Mỹ đang “đưa các nền dân chủ lớn trong khu vực lại với nhau để hợp tác, giữ cho khu vực Ấn Độ Dương - Thái Bình Dương được tự do”. Biden mô tả thế giới bị chia rẽ rõ ràng giữa các nền dân chủ, đoàn kết để “bảo vệ tự do” và những kẻ thù không đội trời chung của họ, những kẻ thích “một thế giới được xác định bằng sự ép buộc và bóc lột”.

2.2. Sự mở rộng của khối BRICS

Nếu Mỹ nghiêm túc thu hẹp lại các cam kết an ninh và kinh tế của mình trên toàn thế giới, Trung Quốc, Nga và một số nước thách thức khác sẽ cố gắng tận dụng khoảng trống quyền lực do đó tạo ra bằng cách tìm ra đường hợp tác chặt chẽ hơn. Tất cả họ đều háo hức thúc đẩy ý tưởng về một “thế giới đa cực” - chấm dứt quyền bá chủ của Mỹ. Từ năm 2011, khi thuật ngữ BRICS được nhắc tới lần đầu, nhiều nhà nghiên cứu và chiến lược gia đã dành sự quan tâm đến sự tập hợp lực lượng này bởi những tác động tiềm tàng và lâu dài của nhóm. Sau khi kết thúc cuộc họp BRICS 2023 được tổ chức tại Johannesburg, Nam Phi, tuyên bố chính thức của hội nghị thượng đỉnh thông báo rằng vào tháng 1 năm 2024, nhóm BRICS gồm các nền kinh tế thị trường mới nổi sẽ thực hiện theo lời của Chủ tịch Trung Quốc một sự mở rộng “lịch sử” và kết nạp năm thành viên mới⁴. Từ góc độ kinh tế, tư cách thành viên mới sẽ tạo ra thêm 2,6 nghìn tỷ USD tính theo GDP, đại diện cho tổng thể nền kinh tế BRICS là 28,5 nghìn tỷ USD (World Bank, n.d.), tương đương khoảng 28,1% sản lượng toàn cầu.

Từ góc độ ngoại giao, việc tổ chức hội nghị thượng đỉnh BRICS hàng năm cho phép nhóm gặp gỡ và thảo luận về các vấn đề mà họ tin là đặc biệt quan trọng đối với các nền kinh tế thị trường mới nổi. Về mặt biểu tượng, điều này gửi một tín hiệu tới phương Tây, và đặc biệt là các nước G7, rằng họ không còn độc quyền kiểm soát chương trình nghị sự toàn cầu thông qua tư cách thành viên của các diễn đàn kinh tế và tài chính độc quyền, vốn luôn ủng hộ các nền kinh tế và hệ thống tài chính dựa trên thị trường của họ trong lịch sử.

Vào thời điểm kim loại đang trở thành trọng tâm của quá trình chuyển đổi kỹ thuật số và carbon thấp, BRICS hiện chiếm vị trí thống trị trong cả sản xuất và dự trữ toàn cầu đối với

⁴ Các nước: Ai Cập, Ethiopia, Iran, Ả-rập Xê-út và Các Tiểu vương quốc Ả-rập thống nhất (Argentina cũng được mời tham gia nhưng tân Tổng thống Javier Milei đã từ chối lời đề nghị).

một số kim loại quan trọng như hợp kim platinoid, đất hiếm và đồng. Ngoài nguồn tài nguyên dồi dào, vị thế thống trị của tập đoàn còn được thể hiện qua chính sách chung là hạn chế xuất khẩu kim loại chiến lược (OECD, n.d.). Tất cả các quốc gia BRICS đã đưa ra các hạn chế khác nhau đối với việc xuất khẩu kim loại, từ thuế xuất khẩu đến lệnh cấm hoàn toàn và việc không tự động cấp giấy phép cho các công ty. Ví dụ, vào tháng 12/2023, Trung Quốc đã cấm xuất khẩu các công nghệ cần thiết để xử lý và tinh chế đất hiếm dưới danh nghĩa an ninh quốc gia (White, 2023). Trong tương lai, cách tiếp cận phối hợp đối với các chính sách hạn chế có thể làm suy yếu an ninh năng lượng của châu Âu và Mỹ, cả về nguồn cung và công nghệ.

BRICS đang tăng cường mối quan hệ của họ thông qua các khoản đầu tư và quan hệ đối tác chéo, điều này dường như đang củng cố logic của khối, đặc biệt là trong lĩnh vực kim loại và công nghệ chuyển đổi. Việc Các Tiểu vương quốc Ả-rập Thống nhất và Ả-rập Xê-út, những quốc gia có năng lực tài chính, gia nhập nhóm giúp tăng cường khả năng đầu tư. Hơn nữa, mặc dù Mỹ và Trung Quốc đều đầu tư vào BRICS nhưng cơ cấu của Tổ chức kinh tế có vốn đầu tư nước ngoài (FDI) của họ rất khác nhau: FDI của Trung Quốc tập trung vào sản xuất, xây dựng và điện khí hóa, trong khi FDI của Mỹ tập trung vào các lĩnh vực dịch vụ, nghiên cứu và phát triển, và công nghệ thông tin (Irwin-Hunt, 2023). Trung Quốc đang tìm cách giành quyền kiểm soát lớn hơn đối với chuỗi giá trị công nghệ, trung tâm của quá trình chuyển đổi carbon thấp. Do đó, nhóm BRICS dường như được cấu trúc một phần xoay quanh các dòng tài chính tại các thị trường chiến lược như kim loại.

3. Cạnh tranh chiến lược toàn cầu

Sau thất bại của Liên Xô trong Chiến tranh Lạnh, Mỹ một giai đoạn trải nghiệm khoảng khắc đơn cực khi không có đối thủ xứng tầm. Từ lâu, trong giới học thuật đã có một trường phái cho rằng Mỹ nên cắt giảm nghiêm túc các cam kết quân sự ở nước ngoài. Các giáo sư John Mearsheimer và Stephen Walt đã lập luận rằng khi nói đến việc duy trì sự cân bằng quyền lực ở châu Âu, Trung Đông và châu Á - “Washington nên chuyển trách nhiệm cho các cường quốc trong khu vực” (Mearsheimer & Walt, 2016). Tuy nhiên, Mỹ đã gửi những tín hiệu sai lầm tới các đối thủ bằng cách cố gắng mềm mỏng đối với Iran, Triều Tiên và hy vọng dân chủ hóa Trung Quốc bằng kinh tế thị trường. Mỹ gần như phớt lờ các hành động quân sự của Nga tại Georgia (2008), Ukraine (2014), Syria (2015) và sự hiện diện quân sự ở châu Phi của nước này. Từ năm 2013 trở đi, Mỹ phải đối mặt với một làn sóng cạnh tranh chiến lược toàn cầu mới. Những sự cạnh tranh cho thấy rằng Mỹ và các đồng minh của họ, từ Australia đến Nhật Bản ở châu Á và các thành viên NATO ở châu Âu, đang phải đối mặt với một cuộc cạnh tranh chiến lược toàn cầu, đa khu vực liên quan đến Trung Quốc và Nga, với các nước có quan hệ gần gũi như Triều Tiên, Iran, cùng các nước trung lập đang phát triển nhanh là Brazil và Nam Phi.

Năm 2016, năm Trump đắc cử, một cuộc thăm dò ý kiến cho thấy 57% người Mỹ đồng ý rằng Mỹ nên “giải quyết các vấn đề của chính mình và để người khác giải quyết vấn đề của chính họ theo cách tốt nhất có thể” (Kristian, 2016). Trump bắt đầu quá trình rút Mỹ khỏi Afghanistan và Biden đã hoàn thành việc đó. Ngoài ra còn có những hạn chế về năng lực thực tế. Khi căng thẳng an ninh gia tăng trên khắp thế giới, Mỹ ngày càng gặp khó khăn trong việc đóng vai trò cảnh sát ở ba khu vực chính cùng một lúc. Khó khăn là các cường quốc khu vực mà Mỹ sẽ giao trách nhiệm lại không được trang bị đầy đủ để tự mình kiểm soát các tham vọng khu vực của Nga, Trung Quốc và Iran. Một liên minh NATO không có Mỹ trong trường hợp tốt nhất sẽ trông kém hiệu quả - và tệ nhất có thể sụp đổ. Israel và Ả-rập Xê-út sẽ gặp khó khăn trong việc kiềm chế Iran nếu không có sức mạnh của Mỹ ở phía sau. Nhật Bản, Hàn Quốc, Philippines và Australia sẽ phải đối mặt với những vấn đề tương tự với Trung Quốc ở châu Á. Hậu quả của việc Mỹ rút lui khỏi thế giới có lẽ sẽ được cảm nhận

rõ ràng nhất ở chính nước Mỹ. Tuy nhiên, ngay cả nước Mỹ cuối cùng cũng sẽ bị đe dọa bởi sự trỗi dậy của các cường quốc thách thức ở châu Âu, châu Á hoặc Trung Đông.

Tổng thống Biden đã tìm cách khẳng định lại vai trò lãnh đạo toàn cầu của Mỹ, thông qua việc hỗ trợ Ukraine và Đài Loan - cũng như trong phản ứng của ông đối với cuộc chiến Israel-Gaza. Ngược lại, Donald Trump và các đảng viên Cộng hòa khác, nổi bật như Ron DeSantis, đã phản đối viện trợ cho Ukraine. Đảng Cộng hòa vẫn kiên quyết ủng hộ Israel. Các cuộc khảo sát ý kiến cho thấy công chúng Mỹ ngày càng nghi ngờ Trung Quốc. Nhưng liệu điều đó có chuyển thành sự sẵn sàng chiến đấu vì Đài Loan hay không vẫn còn là một câu hỏi. Một trong những lý do khiến chính quyền Biden tương đối hạn chế trong việc cung cấp tên lửa tầm xa cho Ukraine có thể là do Lầu Năm Góc muốn giữ lại một phần kho hàng của mình - phòng trường hợp Đài Loan cần. Ngoài ra còn có những hạn chế thực tế. Khi căng thẳng an ninh gia tăng trên khắp thế giới, Mỹ ngày càng gặp khó khăn trong việc đóng vai trò cảnh sát ở ba khu vực chính cùng một lúc. Một trong những lý do khiến chính quyền Biden tương đối hạn chế trong việc cung cấp tên lửa tầm xa cho Ukraine có thể là do Lầu Năm Góc muốn giữ lại một phần kho hàng của mình - phòng trường hợp Đài Loan cần.

Dù Mỹ đã cứng rắn hơn dưới thời tổng thống Biden, nhưng Nga đang leo thang các hành động chống lại phương Tây. Tổng thống Nga Vladimir Putin đã triển khai vũ khí hạt nhân chiến thuật ở Belarus, làm dấy lên lo ngại của các thành viên NATO (Brooks, 2023), đặc biệt là những nước ở tuyến đầu như Ba Lan, Latvia và Litva - và tất nhiên, cả nước láng giềng Ukraine. Nga cũng đang ngày càng hoạt động tích cực hơn bên ngoài sân khấu châu Âu. Tập đoàn Wagner của Nga ủng hộ các phần tử ở Niger đã lật đổ tổng thống Mohamed Bazoum (Hill, 2023) và trục xuất lực lượng Pháp khỏi nhà xuất khẩu uranium quan trọng này (Balima, Mazou, & Felix, 2023). Nga đang cùng nhau xây dựng vành đai các quốc gia nghèo ở phía nam sa mạc Sahara để sử dụng làm căn cứ cạnh tranh với cả phương Tây và Trung Quốc. Ở Ukraine, phương Tây đang phải đối mặt với mối đe dọa lớn nhất kể từ Thế chiến thứ hai và các đồng minh của Putin không giấu giếm ý định của mình. Ramzan Kadyrov nhà lãnh đạo Hồi giáo người Chechnya, người đã cử hàng chục nghìn người đến chiến đấu ở Ukraine, gần đây đã tuyên bố rằng Nga sẽ vượt ra ngoài Ukraine “đến các quốc gia nơi không tôn trọng Kinh Qur'an” - tức là Đan Mạch và Thụy Điển (UNIAN, 2023). Phó Chủ tịch Hội đồng An ninh Quốc gia Nga Dmitri Medvedev, trong một bài viết trên trang cá nhân ở mạng xã hội Telegram, đã viết rằng “sự thất bại của phương Tây ở Ukraine là điều khó tránh khỏi”, “chính quyền phương Tây sẽ thay đổi, giới tinh hoa của họ sẽ mệt mỏi và cầu xin đàm phán và đóng băng xung đột”, “nhưng chúng ta không được dừng lại cho đến khi nhà nước Ukraina vốn là khủng bố hiện nay bị giải thể hoàn toàn”, “chúng ta không có lựa chọn nào khác: hoặc chúng ta tiêu diệt chế độ chính trị thù địch của họ, hoặc tập thể phương Tây cuối cùng sẽ xé nát nước Nga thành từng mảnh” (Medvedev, 2023). Châu Mỹ Latinh cũng là một địa bàn cạnh tranh. Năm ngoái, Nga và Nicaragua đã ký một thỏa thuận hợp tác an ninh (Al Jazeera, 2022) cho phép Nga hiện diện quân sự, trong khi Bộ trưởng Quốc phòng Nga đã một phái đoàn lớn tới Cuba vào tháng 6/2023 để tăng cường hợp tác quân sự (Prensa Latina, 2023).

Nhưng Nga không phải là đối thủ chính của liên minh do Mỹ dẫn đầu. Tổng sản phẩm quốc nội (GDP) của Nga năm 2022 là 2,24 nghìn tỷ USD (Trading Economics, n.d.) - nhỏ hơn hơn 10 lần con số 25,46 nghìn tỷ của Mỹ (Trading Economics, n.d.) và thấp hơn Italia. Phương Tây có tổng GDP là 55,14 nghìn tỷ USD, làm lu mờ triển vọng của Nga. Đồng tiền của Nga đã giảm từ khoảng 61 Rúp đôi 1 Đô la vào tháng 11/2022 xuống còn xấp xỉ 90 Rúp mỗi Đô la trong khoảng từ tháng 11/2022 đến tháng 11/2023 (The Wall Street Journal, n.d.). Nga đang thúc đẩy nền kinh tế của mình bằng tư tưởng Keynes quân sự: gia tăng chi tiêu quân sự (Prokopenko, 2023). Đối thủ lớn nhất của Mỹ là Trung Quốc. Cuộc cạnh tranh Trung - Mỹ cả về địa chiến lược và kinh tế - nói chung là xung đột phi vũ trang ở cấp độ

toàn cầu. Một sắc lệnh của Tổng thống Mỹ đã cam đầu tư của Mỹ vào công nghệ cao của Trung Quốc (The White House, 2023a).

Để cạnh tranh chiến lược trên cấp độ toàn cầu, những nỗ lực của Trung Quốc còn được thể hiện trong khía cạnh luật pháp. Nói cách khác, luật hóa các vấn đề là cơ sở pháp lý để Trung Quốc triển khai chiến lược đối ngoại của mình, gia tăng ảnh hưởng và vai trò quốc tế. Vào ngày 28/6/2023, cơ quan lập pháp quốc gia Trung Quốc, Ủy ban Thường vụ Quốc hội, đã thông qua Luật Quan hệ đối ngoại [对外关系法]. Luật này có hiệu lực vào ngày 01/7/2023, nhấn mạnh hai xu hướng quan trọng: Trung Quốc tiếp cận thế giới ở cấp độ toàn cầu, và sự sẵn sàng đưa việc tiếp cận toàn cầu này vào khuôn khổ pháp lý. Trong luật này, Trung Quốc trình bày lại quan điểm chính sách đối ngoại lâu đời của Trung Quốc và hệ thống hóa các thực tiễn chính sách đối ngoại của nước này. Nó cũng nêu bật những ưu tiên mới như: Sáng kiến An ninh Toàn cầu [全球安全倡议], Sáng kiến Phát triển Toàn cầu [全球发展倡议] và Sáng kiến Văn minh Toàn cầu [全球文明倡议] mới được đưa ra gần đây. Trong khi làm rõ nhiều khía cạnh về chức năng và tầm nhìn của bộ máy chính sách đối ngoại của Trung Quốc, luật này liên quan đến việc áp dụng và thực thi các điều ước quốc tế. Điều này đặc biệt phù hợp trong bối cảnh quan hệ Mỹ - Trung đang xấu đi và sự ưu tiên đổi mới của thuật ngữ “đấu tranh” [斗争] trong từ vựng chính sách đối ngoại của Trung Quốc và là yếu tố then chốt mới của Tư tưởng Tập Cận Bình.

Bên cạnh đó, Trung Quốc đang tăng tốc mở rộng hải quân ở Thái Bình Dương và Ấn Độ Dương, xây dựng tàu sân bay và căn cứ hải quân. Tuy nhiên, những vấn đề bất ổn và khó khăn trong nền kinh tế của Trung Quốc (Xie, 2023) có thể cho phép Mỹ có nhiều quyền tự quyết hơn trên bàn cờ toàn cầu. Vào tháng 3/2023, Trung Quốc đã thay thế Mỹ trở thành đối tác thân cận nhất của Ả-rập Xê-út - sau chuyến thăm thất bại của Tổng thống Mỹ Joe Biden - bằng cách làm trung gian cho quá trình bình thường hóa quan hệ giữa Ả-rập Xê-út và Iran vốn đã chất chứa từ lâu (Baker, 2023), nhanh chóng đưa mình can dự vào cấu trúc an ninh do Mỹ xây dựng. Vào tháng 5/2023, Trung Quốc đã tận dụng Hội nghị thượng đỉnh ở Tây An (Devonshire-Ellis, 2023) giữa Chủ tịch Tập Cận Bình và tất cả các nhà lãnh đạo Trung Á, nhằm thay đổi dòng chảy thương mại ở Á-Âu. Giờ đây, Trung Quốc đang bắt tay vào một chiến dịch quảng bá rầm rộ ở Mỹ La-tinh (Bergengruen, 2023), điều này vừa giúp phổ biến hình ảnh của Trung Quốc, vừa nhằm xóa bỏ quan hệ ngoại giao của Đài Loan với tổ chức Quốc hội Trung Mỹ⁵.

4. Kết luận

Joe Biden là một chính trị gia truyền thống, đại diện cho một dòng tư tưởng đã có từ những năm 1940. Tổng thống Mỹ tin rằng đất nước của ông và thế giới rộng lớn hơn sẽ an toàn hơn nếu Mỹ đóng vai trò canh sát thế giới. Gần đây ông lập luận rằng: “Sự lãnh đạo của Mỹ là thứ gắn kết thế giới lại với nhau. Các liên minh của Mỹ là những gì giữ cho nước Mỹ chúng ta được an toàn... Đặt tất cả những điều đó vào nguy cơ nếu chúng ta rời khỏi Ukraine, nếu chúng ta quay lưng lại với Israel, điều đó thật không đáng” (Biden, 2023a). Thế giới quan mà Biden nêu rõ bắt nguồn từ cuối Thế chiến thứ hai - khi giới tinh hoa Mỹ kết luận rằng chủ nghĩa biệt lập trong những năm 1930 đã hỗ trợ cho sự trỗi dậy của Đức Quốc xã và đế quốc Nhật Bản. Mỹ quyết không phạm sai lầm đó nữa.

Nhưng nước Mỹ chưa bao giờ gặp nhiều đối thủ cạnh tranh và thách thức đến như vậy. Với sự trỗi dậy của Trung Quốc và quyết tâm của Nga, Mỹ đang phải dàn trải sức lực để

⁵ Central American Parliament (Parlacen) là một tổ chức chính trị gồm cơ quan lập pháp của 6 nước Trung Mỹ là El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama và Cộng hòa Dominica. Chức năng của tổ chức này bao gồm thúc đẩy dân chủ, phát triển bền vững, và hỗ trợ quá trình hội nhập khu vực. Trụ sở chính của tổ chức này đặt tại Guatemala city.

cạnh tranh trên nhiều hướng, tại nhiều khu vực, trên nhiều lĩnh vực. Sức ép địa chính trị lên các điểm nóng là rất lớn. Việc có nhiều vấn đề phức tạp và xung đột ở khắp nơi, cùng xảy ra vào một thời điểm cho thấy một thế giới bất ổn và bất an. Thế giới đang tiến vào một thời kỳ cạnh tranh quyết liệt giữa các đại cường và “Chiến tranh Lạnh”, cách gọi cho một giai đoạn lịch sử, hoàn toàn có thể áp dụng cho thế giới đương đại.

Tài liệu tham khảo

Al Jazeera. (2022, June 10). Nicaragua authorises deployment of Russian military forces. <https://www.aljazeera.com/news/2022/6/10/nicaragua-authorises-deployment-of-russian-military-forces>

Baker, P. (2023, March 11). Chinese-Brokered Deal Upends Mideast Diplomacy and Challenges U.S. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2023/03/11/us/politics/saudi-arabia-iran-china-biden.html>

Balima, B., Mazou, A.-K., & Felix, B. (2023, August 04). Niger junta revokes military deal with France. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/africa/west-african-defence-chiefs-mull-response-niger-coup-2023-08-03/>

Bergengruen, V. (2023, July 11). 'The Long Game' China's Online Influence Campaign in Latin America. *Time*. <https://time.com/6293423/china-online-influence-campaign-latin-america/>

Biden, J. (2023, July 12). Remarks by President Biden on Supporting Ukraine, Defending Democratic Values, and Taking Action to Address Global Challenges. The White House. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/07/12/remarks-by-president-biden-on-supporting-ukraine-defending-democratic-values-and-taking-action-to-address-global-challenges-vilnius-lithuania/>

Biden, J. (2023a, October 20). Biden Says U.S. Leadership Vital, Pledges Support for Israel and Ukraine. (J. Clark, Ed.). U.S. Department of Defense. <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/3564178/biden-says-us-leadership-vital-pledges-support-for-israel-and-ukraine/>

Brooks, P. (2023, September 27). Russia's strategy in sending tactical nuclear weapons to Belarus. Geopolitical Intelligence Services. <https://www.gisreportsonline.com/r/russia-belarus-nuclear/>

Center for Strategic and International Studies. (2023). Previewing the Summit for Democracy 2023. <https://www.csis.org/programs/previewing-summit-democracy-2023>

Deutsche Welle. (2023, September 14). Can New India-Europe-Middle East Corridor Counter China? *The Telegraph*. <https://www.telegraphindia.com/world/can-india-middle-east-europe-economic-corridor-act-as-a-foil-to-chinas-belt-and-road-initiative-dws/cid/1966075>

Devonshire-Ellis, C. (2023, May 22). China-Central Asia Summit Results In Xi'an Declaration and Regional Trade & Investment Advances. Silk Road Briefing. <https://www.silkroadbriefing.com/news/2023/05/22/china-central-asia-summit-results-in-xian-declaration-and-regional-trade-investment-advances/>

Edmonds, J., Gresh, J., Kertysova, K., Zevelev, I., & Zwack, P. B. (2020, August 4). US Troop Withdrawal from Germany | An Expert Analysis. Wilson Center: <https://www.wilsoncenter.org/article/us-troop-withdrawal-germany-expert-analysis>

Hill, W. A. (2023, August 02). Russia's kitchen of chaos in West Africa. *The National Interest*. <https://nationalinterest.org/feature/russia%E2%80%99s-kitchen-chaos-west-africa-206681>

Irwin-Hunt, A. (2023, September 6). Brics expansion dilutes G7 investment influence. FDI Intelligence. <https://www.fdiintelligence.com/content/data-trends/brics-expansion-dilutes-g7-investment-influence-82922>

Krishnan, M. (2023, September 13). “India-Middle East-Europe Economic Corridor To Counter China? DW. <https://www.dw.com/en/can-new-india-europe-middle-east-corridor-counter-china/a-66799232>

Kristian, B. (2016, May 6). Poll: Most Americans want to let the world solve its own problems. The Week. <https://theweek.com/speedreads/622608/poll-most-americans-want-let-world-solve-problems>

Kumar, K. B. (2023, September 13). What Difference Will The India-Middle East-Europe Economic Corridor Make? *The Hindu*. <https://www.thehindu.com/podcast/what-difference-will-the-india-middle-east-europe-economic-corridor-make/article67303260.ece>,

Mearsheimer, J. J., & Walt, S. M. (2016, June 13). The Case for Offshore Balancing: A Superior US Grand Strategy. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-06-13/case-offshore-balancing>

Medvedev, D. (2023, August 19). Telegram. https://t.me/s/medvedev_telegram?before=408

NATO. (n.d.). Enhanced Forward Presence. <https://shape.nato.int/efp>

OECD. (n.d.). About the Inventory on export restrictions on Industrial Raw Materials. https://qdd.oecd.org/subject.aspx?Subject=ExportRestrictions_IndustrialRawMaterials

Prensa Latina. (2023, June 27). Russia and Cuba strengthen military relations. <https://www.plenglish.com/news/2023/06/27/russia-and-cuba-strengthen-military-relations/>

Prokopenko, A. (2023, August 17). A Sickly Ruble Reveals What Putin Will Not. *Bloomberg*. https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2023-08-17/a-sickly-ruble-reveals-russian-economic-weakness-that-vladimir-putin-will-not?in_source=embedded-checkout-banner

Sieg, L. (2019, July 1). Trump's criticism of U.S.-Japan security pact could be headache for Abe. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/idUSKCN1TW1XL/>

Sullivan, J. (2023, April 27). The Biden administration's international economic agenda: A conversation with National Security Advisor Jake Sullivan. *Brookings*. <https://www.brookings.edu/events/the-biden-administrations-international-economic-agenda-a-conversation-with-national-security-advisor-jake-sullivan/>

The Wall Street Journal. (n.d.). Russian Ruble. <https://www.wsj.com/market-data/quotes/fx/USD/RUB/historical-prices>

The White House. (2023, August 18). The Spirit of Camp David: Joint Statement of Japan, the Republic of Korea, and the United States. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/08/18/the-spirit-of-camp-david-joint-statement-of-japan-the-republic-of-korea-and-the-united-states/>

The White House. (2023a, August 09). Letters to the Speaker of the House and the President of the Senate on Addressing United States Investments in Certain National Security Technologies and Products in Countries of Concern. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/08/09/letters-to-the-speaker-of-the-house-and-the-president-of-the-senate-on-addressing-united-states-investments-in-certain-national-security-technologies-and-products-in-countries-of-con>

Trading Economics. (n.d.). Russia GDP. Retrieved from <https://tradingeconomics.com/russia/gdp>

Trading Economics. (n.d.). United States GDP. <https://tradingeconomics.com/united-states/gdp>

White, E. (2023, December 21). China bans export of rare earth processing technologies. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/5b031db7-23dd-43d3-afe1-cef14817296f>

World Bank. (n.d.). GDP (current US\$) - Brazil, Russian Federation, India, China, South Africa, Saudi Arabia, Egypt, Arab Rep., Ethiopia, Iran, Islamic Rep., United Arab Emirates. <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2022&locations=BR-RU-IN-CN-ZA-SA-EG-ET-IR-AE&start=2020>

Xie, S. Y. (2023, August 09). China Slips Into Deflation in Warning Sign for World Economy. *The Wall Street Journal*. <https://www.wsj.com/articles/china-slips-into-deflation-in-warning-sign-for-world-economy-bbefb179>

Гичко, М. (2023, August 19). Едва видны глаза: распухший Кадыров отметил заявленными о "победе" и новой войне [Không trực quan: Kadyrov đưa ra tuyên bố về "chiến thắng" và một cuộc chiến mới]. УНИАН [UNIAN]. <https://www.unian.net/russianworld/edva-vidny-glaza-raspuhshiy-kadyrov-otmetilsya-zayavleniyami-o-pobede-i-novoy-voyne-12365541.html>